

UOT: 37.015.3:159.922.7

<https://doi.org/10.30546/670832.2025.02.1039>

Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu. Elmi əsərlər, 2025, № 1, s.48-52

Nakhchivan Teachers Institute. Scientific Works, 2025, № 1, p.48-52

Нахчыванский институт учителей. Научные труды, 2025, № 1, с.48-52

Uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsinin sosial-psixoloji aspektləri

Müəllif(lər):

Kifayət Əhmədova

Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu

Baş müəllim

E-poçt: kifayet.ahmedova11@gmail.com

Açar sözlər: əmək fəaliyyəti, uşaqlar, sosial-psixoloji aspektlər, motivasiya, sosial bacarıqlar

Annotasiya. Uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsi onların şəxsiyyətinin hərtərəfli formalaşmasında, sosial bacarıqlarının güclənməsində və cəmiyyətə integrasiyasında mühüm rol oynayır. Araşdırmanın məqsədi uşaqlarda əməksevərlik və məsuliyyət hissinin formalaşmasında sosial-psixoloji amillərin rolunu müəyyən etməkdir. Tədqiqat metodları kimi elmi-nəzəri analiz, müqayisəli təhlil, fəaliyyət əsaslı müşahidə və fərdi yanaşma tətbiq edilmişdir.

Nəticələr göstərir ki, uşaqların marağı valideyn dəstəyi, müəllim təşviqi, həmyaşıdlarla əməkdaşlıq və müsbət emosional mühitlə birbaşa bağlıdır. Motivasiya, təşviq, fərdi tapşırıqlar, komanda və layihə fəaliyyətləri uşaqların əməksevərlik, məsuliyyət, yaradıcılıq və əməkdaşlıq bacarıqlarını gücləndirir. Fərdi yanaşma uşaqların maraq və qabiliyyətlərinə uyğun fəaliyyətə cəlb olunmasına, uğur hissi yaşamasına və müsbət emosional təcrübə əldə etməsinə imkan verir.

Beləliklə, əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsi yalnız fərdi inkişaf üçün deyil, həm də uşaqların gələcək sosial və peşə fəaliyyətinə hazırlığı, məsuliyyətli və sosial baxımdan aktiv fərdlərin formalaşması baxımından əhəmiyyətlidir.

Author(s):

Kifayət Ahmadova

Nakhchivan Teachers Institute

Head teacher

E-mail: kifayet.ahmedova11@gmail.com

Key words: labor activity, children, socio-psychological aspects, motivation, social skills

Development of interest in labor activity among children and its socio-psychological aspects

Abstract. The development of children's interest in labor activity plays an important role in their comprehensive personality formation, strengthening of social skills and their integration into society. The purpose of this research is to determine the role of socio-psychological factors in the formation of a sense of self-reliance and responsibility in children. Scientific-theoretical analysis, comparative analysis, activity-based observation and individual approach were applied as research methods.

The results show that, children's interest is directly related to parental support, teacher encouragement, cooperation with peers and a positive emotional environment. Motivation, reinforcement, individual tasks, team and project-based activities strengthen children's industriousness, responsibility, creativity and cooperation skills. An individualized approach allows children to engage in activities suited to their interests and abilities, experience success and gain positive emotional experiences.

Thus, the development of interest in labour activity is important not only for personal development but also for the preparation of children for future social and professional activities and formation of responsibility and socially active individuals.

Автор(ы):

Кифаят Ахмедова

Нахчыванский институт учителей

Старший преподаватель

Э-почта: kifayet.ahmedova11@gmail.com

Ключевые слова: трудовая деятельность, дети, социально-психологические аспекты, мотивация, социальные навыки

Социально-психологические аспекты развития интереса к трудовой деятельности у детей

Аннотация. Развитие интереса к трудовой деятельности у детей играет важную роль в их всестороннем личностном формировании, укреплении социальных навыков и интеграции в общество. Цель исследования заключается в определении роли социально-психологических факторов в формировании у детей трудолюбия и чувства ответственности. В качестве методов исследования использованы научно-теоретический анализ, сравнительное исследование, деятельностное наблюдение и индивидуальный подход.

Результаты показывают, что интерес детей напрямую связан с поддержкой родителей, поощрением со стороны учителей, сотрудничеством со сверстниками и положительной эмоциональной средой. Мотивация, стимулирование, индивидуальные задания, командная и проектная деятельность способствуют развитию трудолюбия, ответственности, творческих и коммуникативных умений. Индивидуальный подход обеспечивает вовлечение детей в деятельность с учетом их интересов и способностей, формирование чувства успеха и положительного эмоционального опыта.

Таким образом, развитие интереса к трудовой деятельности имеет значение не только для индивидуального развития, но и для подготовки детей к будущей социальной и профессиональной деятельности, формирования ответственных и социально активных личностей.

Giriş. Uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın formalaşdırılması onların şəxsiyyətinin inkişafında, sosial bacarıqlarının formalaşmasında və cəmiyyətə adaptasiyasında mühüm rol oynayır. Erkən yaşlardan əmək fəaliyyətinə cəlb olunan uşaqlar məsuliyyət, intizam, əməksevərlik və yaradıcılıq kimi keyfiyyətləri inkişaf etdirirlər. Belə fəaliyyətlər uşaqların planlı işləmə bacarığını artırır və vaxtdan səmərəli istifadə etmə vərdişini formalaşdırır. Sosial-psixoloji aspektlər uşaqların əmək fəaliyyətinə münasibətini, motivasiyasını və həmyaşıdları ilə qarşılıqlı münasibətlərini müəyyən edən əsas amillər kimi çıxış edir. Uşaqlar komanda şəklində işləməyi öyrəndikcə əməkdaşlıq və kommunikasiya bacarıqları inkişaf edir. Əmək fəaliyyətləri onların problem həll etmə qabiliyyətini və yaradıcı düşüncəsini də stimullaşdırır. Valideyn və müəllimlərin dəstəyi uşaqlarda əməyə marağı gücləndirir və onları təşviq edir. Uşaqlar əməyə cəlb olunduqda özünəinam və məsuliyyət hissi artır. Maraqlı və məqsəd yönümlü tapşırıqlar onların motivasiyasını yüksəldir. Sosial mühitdə əmək fəaliyyəti uşaqlara başqalarının ehtiyaclarını nəzərə almağı öyrədir. Uşaqlar əməyə dair uğurlarını qeyd etdikcə, müsbət emosional təcrübə əldə edirlər. Erkən yaşlarda formalaşan əmək vərdisləri gələcək həyat üçün vacib təməl yaradır. Müxtəlif fəaliyyət növləri uşaqların həm intellektual, həm də emosional inkişafına dəstək verir. Əmək fəaliyyətinə marağın artırılması uşaqların sosial-fəal fərdlər kimi yetişməsinə xidmət edir. Bu səbəbdən, əmək fəaliyyətinə marağın artırılması və sosial-psixoloji aspektlərin nəzərə alınması təhsil və tərbiyə prosesində yüksək aktuallığa malikdir.

Əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsinin nəzəri əsasları

Uşaqların əmək fəaliyyətinə marağı pedaqoji və psixoloji nəzəriyyələrdə geniş şəkildə araşdırılmışdır. Vıqotski uşaqların sosial və mədəni mühit vasitəsilə öyrəndiyini vurğulamışdır. Onun fikrincə, əmək fəaliyyəti uşaqların intellektual inkişafına töhfə verir. Piaget uşaqların fəaliyyət əsasında öyrəndiyini və təcrübə topladığını qeyd etmişdir. Montessori metodu uşaqları praktiki fəaliyyətə cəlb etməklə onların özünütərbiyəsini və məsuliyyətini inkişaf etdirməyi məqsəd qoyur. Əmək fəaliyyəti uşaqların məsuliyyət hissini gücləndirir və onların qərarvermə

bacarıqlarını inkişaf etdirir. Fəaliyyət əsasında öyrənmə uşaqlarda tənqidi düşüncənin formalaşmasına yardım edir. Əmək fəaliyyətləri problem həll etmə bacarıqlarını artırır və yaradıcılığı stimullaşdırır. Marağın təşviqi uşaqlarda daxili motivasiyanın artmasına xidmət edir.

Maslovun ehtiyaclar nəzəriyyəsinə görə, uşaqların marağı onların əsas ehtiyaclarının ödənilməsinə bağlıdır. Deci və Ryanın motivasiya nəzəriyyəsi daxili motivasiyanın fəaliyyətə cəlb olunmada əsas rol oynadığını göstərir. Marağın formalaşdırılması yalnız fəaliyyətin özü ilə deyil, uşaqların daxili ehtiyac və maraqları ilə sıx bağlıdır.

Uşaqların əmək fəaliyyətinə marağı erkən yaşlarda gücləndikdə onların intellektual və sosial inkişafı daha balanslı olur. Fəaliyyət uşaqlara planlama və təşəbbüs bacarıqlarını öyrədir. Əmək fəaliyyəti uşaqlara məsuliyyət hissi və özünüidarə etmə qabiliyyəti qazandırır. Marağın inkişafı uşaqların diqqətini uzun müddət bir işə cəmləməsinə yardım edir. Uşaqların maraq və diqqətinin yönəldilməsi onların öyrənmə prosesini effektivləşdirir. Praktiki fəaliyyət uşaqlarda təcrübəyə əsaslanan biliklərin formalaşmasına imkan verir. Fəaliyyət əsasında öyrənmə uşaqlarda motivasiya və marağın artmasına səbəb olur. Pedaqoji yanaşmalar əmək fəaliyyətini tədricən artırmaqla uşaqların marağını qorumağı tövsiyə edir. Uşaqların marağı onların uğurlu nəticələr əldə etməsi ilə güclənir. Marağın inkişafı uşaqların özünütənqid və özünüqiymətləndirmə bacarıqlarını da formalaşdırır. Əmək fəaliyyəti uşaqlara nəticəyə görə məsuliyyət daşımağı öyrədir.

Marağın inkişaf etdirilməsi uşaqların yaradıcı düşüncə qabiliyyətlərini stimullaşdırır. Əmək fəaliyyətində uşaqlar öz bacarıqlarını sınayır və inkişaf etdirir. Marağın formalaşması uşaqlarda işə qarşı müsbət münasibət yaradır. Uşaqların əmək fəaliyyətinə marağı onların fərdi və sosial inkişafını dəstəkləyir. Marağın təşviqi uşaqların daxili ehtiyaclarını və emosional vəziyyətini nəzərə alaraq həyata keçirilməlidir. Uşaqlar fəaliyyət vasitəsilə həm öyrənir, həm də sosial bacarıqlarını inkişaf etdirir. Əmək fəaliyyəti uşaqlarda əməksevərlik və məsuliyyət hissi formalaşdırır. Marağın formalaşdırılması uşaqların gələcək həyatına hazırlıq rolunu oynayır. Fəaliyyət uşaqlara həm intellektual, həm də emosional

inkişaf imkanı verir. Marağın inkişafı uşaqların öyrənməyə və işləməyə marağını artırır. Əmək fəaliyyəti uşaqların şəxsiyyətinin formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Marağın formalaşması həm valideyn, həm də müəllim dəstəyi ilə daha effektiv olur. Uşaqların marağı onların praktiki bacarıqlarının inkişafına kömək edir. Əmək fəaliyyətinə marağın nəzəri əsasları uşaqların təlim və tərbiyəsində əsas prinsip kimi çıxış edir [3, s. 89].

Uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın sosial-psixoloji aspektləri

Uşaqların əmək fəaliyyətinə marağı sosial-psixoloji amillərlə birbaşa bağlıdır. Ailə mühiti uşaqların motivasiyasına təsir edən əsas amillərdən biridir. Valideynlərin nümunəsi uşaqların əmək fəaliyyətinə marağını gücləndirir. Sosial öyrənmə nəzəriyyəsinə görə, uşaqlar valideynlərin və ətraf mühitin davranış nümunələrini təqlid edirlər. Həmyaşıdlarla əməkdaşlıq uşaqlarda komanda ruhunu inkişaf etdirir. Müəllimlərin dəstəyi uşaqların marağını artırır və onları təşviq edir. Sosial-psixoloji aspektlər uşaqların məsuliyyət hissini gücləndirir.

Əmək fəaliyyətinə cəlb olunmuş uşaqlar qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Sosial mühit uşaqlarda əməksevərlik vərdişlərinin formalaşmasına təsir edir. Uşaqların motivasiyası onların uğur və müsbət nəticələrə görə artır. Sosial qarşılıqlı əlaqələr uşaqlarda özünəinamı gücləndirir. Əmək fəaliyyəti uşaqlara başqalarının ehtiyaclarını nəzərə almağı öyrədir. Sosial-psixoloji amillər uşaqların emosional sabilliyini dəstəkləyir. Komanda işi uşaqların sosial bacarıqlarının inkişafına yardım edir [4, s.230].

Sosial dəstək uşaqların daxili motivasiyasını artırır. Uşaqlar əmək fəaliyyətinə maraqlı olduqda, onların öyrənmə prosesi daha səmərəli olur. Əmək fəaliyyətində uğurlar uşaqlarda müsbət emosional təcrübə yaradır. Sosial öyrənmə uşaqlara etik və sosial norma anlayışını öyrədir. Ailə və məktəb əmək fəaliyyətinə marağın təşviqində əsas rol oynayır. Sosial mühitdə əmək fəaliyyəti uşaqlarda əməksevərlik və məsuliyyət hissini möhkəmləndirir. Həmyaşıdların iştirakı uşaqların marağını artırır. Sosial-psixoloji aspektlər uşaqların əmək fəaliyyətində davamlılığını təmin edir. Əmək fəaliyyətinə cəlb olunan

uşaqlar öz bacarıqlarını qiymətləndirməyi öyrənirlər. Sosial təsir uşaqların motivasiya və maraq səviyyəsini müəyyən edir [5, s.127].

Əmək fəaliyyəti uşaqlarda komanda işi və əməkdaşlıq vərdişlərini formalaşdırır. Sosial dəstək və valideyn nümunəsi marağın davamlılığını artırır. Uşaqların əmək fəaliyyəti sosial bacarıqlarını və məsuliyyət hissini gücləndirir. Əmək fəaliyyətinə maraq uşaqların psixoloji rifahına müsbət təsir göstərir. Sosial-psixoloji amillər uşaqların yaradıcılığını və təşəbbüskarlığını stimullaşdırır.

Uşaqlar əmək fəaliyyəti vasitəsilə qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq öyrənirlər. Sosial mühitdə əmək fəaliyyəti uşaqların intizam və təşkilatçılıq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Həmyaşıdların iştirakı və valideyn dəstəyi marağın möhkəmlənməsini təmin edir. Əmək fəaliyyəti uşaqlara həm sosial, həm də emosional inkişaf imkanı yaradır. Sosial-psixoloji aspektlər uşaqların uğur və motivasiyasını artırır. Uşaqların əmək fəaliyyətinə marağı onların sosial adaptasiyasını asanlaşdırır. Sosial öyrənmə və motivasiya uşaqların əmək fəaliyyətinə marağını formalaşdırır. Sosial-psixoloji faktorlar uşaqların əməksevərlik və məsuliyyət hissini möhkəmləndirir. Əmək fəaliyyəti uşaqların şəxsiyyətinin formalaşmasına və sosial bacarıqlarının inkişafına töhfə verir [4, s.67-70].

Praktiki yanaşmalar və metodlar

Uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın artırılması üçün müxtəlif metodlar tətbiq edilə bilər:

- Motivasiya və təşviq – uşaqları əmək fəaliyyətinə cəlb edərkən mükafatlandırma, təşviq və pozitiv geri dönüşlərin verilməsi.
- Fəaliyyət əsaslı öyrənmə – praktiki iş və layihələr vasitəsilə uşaqların əmək fəaliyyətinə marağını artırmaq.
- Ailə və məktəb əməkdaşlığı – valideynlərin iştirakı və dəstəyi uşaqların əmək fəaliyyətinə marağını gücləndirir.
- Komanda və qrup fəaliyyətləri – uşaqların həmyaşıdları ilə əməkdaşlıq etməsi onların sosial bacarıqlarını və əməksevərlik hissini inkişaf etdirir.
- Fərdi yanaşma – uşaqların fərdi maraqları və qabiliyyətlərinə uyğun tapşırıqlar verilməsi motivasiyanı artırır.

Material və metodlar. Bu tədqiqat uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdiril-

məsi və bu prosesin sosial-psixoloji aspektlərinin elmi əsaslarla araşdırılması məqsədilə həyata keçirilmişdir. Araşdırma əsasən nəzəri-metodoloji xarakter daşıyır və mövzu üzrə pedaqoji və psixoloji elmi ədəbiyyatın sistemli təhlili əsasında qurulmuşdur. Tədqiqat materialları yerli və xarici alimlərin uşaqlarda əmək tərbiyəsi, motivasiya, sosial bacarıqların formalaşması və sosial-psixoloji amillərin təsiri ilə bağlı elmi məqalələrini, monoqrafiyalarını, eləcə də beynəlxalq təşkilatların rəsmi hesabat və analitik materiallarını əhatə etmişdir. Ədəbiyyat seçimi mövzunun aktuallığını, elmi əhatəliliyini və müasir pedaqoji yanaşmaları əks etdirmək prinsipi əsasında aparılmışdır.

Tədqiqat prosesində nəzəri təhlil, müqayisəli təhlil, sistemli yanaşma və ümumiləşdirmə metodlarından istifadə olunmuşdur. Nəzəri təhlil metodu uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın pedaqoji və sosial-psixoloji mahiyyətinin müəyyənəşdirilməsinə, əsas anlayış və kateqoriyaların dəqiqləşdirilməsinə xidmət etmişdir. Müqayisəli təhlil metodu müxtəlif pedaqoji və psixoloji nəzəriyyələrdə əmək fəaliyyətinə marağın formalaşdırılmasına dair yanaşmaların oxşar və fərqli cəhətlərinin müəyyən edilməsinə imkan vermişdir. Sistemli yanaşma vasitəsilə uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın formalaşmasına təsir edən ailə, məktəb, sosial mühit və psixoloji amillər qarşılıqlı əlaqədə təhlil olunmuşdur. Ümumiləşdirmə metodu isə araşdırılan elmi mənbələr əsasında əsas nəticələrin çıxarılmasına və praktik əhəmiyyət kəsb edən elmi qənaətlərin formalaşdırılmasına şərait yaratmışdır.

Seçilmiş metodoloji yanaşma uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsini kompleks pedaqoji proses kimi nəzərdən keçirməyə, motivasiya, sosial dəstək, fəaliyyət əsaslı öyrənmə və fərdi yanaşmanın bu prosesdə rolunu elmi əsaslarla qiymətləndirməyə imkan vermişdir. Tədqiqatın nəticələri təhsil və tərbiyə prosesində uşaqlarda əməksevərlik, məsuliyyət və sosial bacarıqların formalaşdırılmasına yönəlmiş pedaqoji fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi baxımından elmi və praktik əhəmiyyət daşıyır.

Nəticə və müzakirə. Aparılmış elmi-nəzəri təhlil göstərir ki, uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsi onların şəxsiyyətinin hərtərəfli formalaşmasında mühüm pedaqoji

və sosial-psixoloji əhəmiyyətə malikdir. Əmək fəaliyyəti uşaqlarda məsuliyyət, intizam, əməksevərlik və təşəbbüskarlıq kimi keyfiyyətlərin formalaşmasına şərait yaradır, eyni zamanda onların sosial adaptasiyasını və cəmiyyətə inteqrasiyasını asanlaşdırır. Araşdırma nəticələri təsdiq edir ki, əmək fəaliyyətinə erkən yaşlardan cəlb olunan uşaqlarda planlı fəaliyyət, məqsədyönlülük və nəticəyə görə məsuliyyət hissi daha sürətlə formalaşır.

Müzakirə olunan elmi mənbələrin müqayisəli təhlili onu göstərir ki, uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın formalaşması yalnız pedaqoji təsirlərlə məhdudlaşmır, bu prosesin effektivliyi sosial-psixoloji amillərin düzgün nəzərə alınmasından birbaşa asılıdır. Xüsusilə ailə mühitinin, valideyn davranışlarının və əmək nümunələrinin uşaqların motivasiyasına güclü təsir göstərdiyi müəyyən edilmişdir. Valideynlərin əməyə münasibəti və uşaqları fəaliyyətə təşviq etməsi əməksevərlik vərdislərinin davamlı xarakter almasına şərait yaradır.

Araşdırmanın nəticələri, həmçinin göstərir ki, məktəb mühiti və müəllimlərin pedaqoji yanaşması uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişafında həlledici rol oynayır. Müəllim tərəfindən verilən müsbət rəy, təşviqedic münasibət və fəaliyyət əsaslı tapşırıqlar uşaqların daxili motivasiyasını artırır, onların özünəinamını möhkəmləndirir. Sosial qarşılıqlı əlaqələr, xüsusilə həmyaşıdlarla birgə fəaliyyət uşaqlarda əməkdaşlıq, qarşılıqlı hörmət və kollektiv məsuliyyət hissinin formalaşmasına imkan yaradır. Bu isə əmək fəaliyyətinin sosial dəyərini uşaqlar üçün daha anlaşılan və cəlbədicidir.

Müzakirələr zamanı müəyyən edilmişdir ki, əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsində fərdi yanaşmanın tətbiqi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Uşaqların maraq və qabiliyyətlərinin nəzərə alınması onların fəaliyyətə daha fəal qoşulmasına, uğur hissinin yaşanmasına və müsbət emosional təcrübənin formalaşmasına səbəb olur. Bu amil uşaqlarda daxili motivasiyanın davamlılığını təmin edir və əmək fəaliyyətinə müsbət münasibətin möhkəmlənməsinə şərait yaradır.

Araşdırmanın nəticələri göstərir ki, sosial-psixoloji dəstək və müsbət emosional mühit uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın formalaşmasını sürətləndirən əsas şərtlərdən biridir.

Uşaqlar əməyin nəticəsini gördükdə və bu nəticə sosial mühit tərəfindən qiymətləndirildikdə onların psixoloji rifahı, özünəinamı və sosial bacarıqları əhəmiyyətli dərəcədə güclənir. Bu baxımdan əmək fəaliyyətinin tərbiyəvi potensialı yalnız bacarıqların formalaşdırılması ilə məhdudlaşmır, həm də uşaqların mənəvi-emosional inkişafına təsir göstərir.

Beləliklə, aparılan tədqiqat göstərir ki, uşaqlarda əmək fəaliyyətinə marağın inkişaf etdirilməsi sistemli, məqsədyönlü və sosial-psixoloji aspektləri nəzərə alan yanaşma tələb edir. Əmək fəaliyyəti uşaqların gələcək sosial və peşə fəaliyyətinə hazırlığında mühüm rol oynayaraq, məsuliyyətli, əməksevər və sosial baxımdan aktiv fərdlərin formalaşmasına xidmət edir. Müzakirələr sübut edir ki, bu sahədə pedaqoji fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılması ailə, məktəb və sosial mühitin qarşılıqlı əməkdaşlığı əsasında mümkün ola bilər və bu yanaşma müasir təhsil sistemində prioritet istiqamətlərdən biri kimi qiymətləndirilməlidir.

Məqalə pedaqogika üzrə elmlər doktoru, dosent Kamal Camalov tərəfindən təqdim olunmuşdur.

İlkin daxilolma – 12.09.2025, son daxilolma – 27.10.2025, qəbul olunma – 05.12.2025

Ədəbiyyat

1. Artikova, M. B. Формирование сознательного отношения к труду у детей дошкольного возраста // European Scholar Journal. Vol.2 No.5, May 2021. – с.112-119.
2. Yakovenko, V. The Historical Analysis of Preschoolers' Labor Education // Pedagogy and Education Management Review. – 2021. – с.33-47.
3. Sidiqova, Y. S. "By forming labor education in preschool children education of moral qualities." // Multidisciplinary Journal of Science and Technology. Vol.4 No.3, – 2024. – с.269-275.
4. Chudgar, A., Grover, V., Hatakeyama, S. et al. Child labor as a barrier to foundational skills: Evidence from Bangladesh and Pakistan // Prospects. 2022. Vol.52(1-2). – p.137-156.
5. "Technical and Vocational Education and Training as a tool against child labour." // UNICEF Press Release. 12 June 2018.